

Mahdollisuudet EU-tasolla päätettyjen ilmastotavoitteiden lieventämiseen vetoamalla Venäjän hyökkäyksen vaikutuksiin

EU:n säädökseen (asetus, direktiivi) kirjattuja tavoitteita voidaan muuttaa ainoastaan virallisen lainsäädäntöprosessin kautta, ei jäsenmaan ja komission välisten bilateraalineuvottelujen pohjalta.

Komissiolla on yksinoikeus tehdä EU:n lainsäädäntöehdotuksia.

Lainsäädäntötarpeen havaitsemisen jälkeen asian valmistelu aloitetaan komissiossa. Tässä yhteydessä komissio tutkii myös mitä vaikutuksia lainsäädäntöehdotuksella olisi, sillä lainsäädäntöehdotuksiin liittyy aina myös vaikutustenarvio. Kun komission ehdotus ja sen vaikutustenarvio ovat valmiit, ehdotus julkaistaan ja käsittely alkaa.

Ilmasto koskevat lainsäädäntöehdotukset nojaavat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 192 artiklan 1 kohtaa (ympäristö). Tämän mukaisesti ehdotukset käsitellään niin sanotussa tavallisessa lainsäätämisyksityksessä, jossa neuvosto ja Euroopan parlamentti osallistuvat tasavertaisina lainsäätäjinä prosessiin. Lisäksi säädöksen hyväksymisestä päätetään neuvostossa määräenemmistöllä.

Siten ilmasto koskevien ehdotusten osalta komission ehdotuksen julkaisun jälkeen sekä neuvosto että Euroopan parlamentti alkavat valmistella kantaansa. Jäsenmaiden neuvottelukantaa valmistellaan ensin virkamiestasolla ja se hyväksytään lopulta ministerikokouksessa. Prosessin aikana jokainen jäsenmaa muodostaa oman kantansa ehdotukseen. Samanaikaisesti Euroopan parlamentti muodostaa ehdotukseen oman kantansa, joka hyväksytään täysistuntoäänestyksessä. Komission ehdotuksen antamisesta neuvoston ja EP:n kantojen valmistumiseen menee yleensä useita kuukausia, hyvin usein yli vuoden.

Kun neuvoston ja EP:n kannat ovat valmiit, seuraavat neuvottelut parlamentin ja ministerineuvoston kesken. Näiden neuvotteluiden pohjalta lopulta hyväksytään uusi lainsäädäntö/olemassa olevan lainsäädännön muutos. Tyypillisesti koko prosessiin menee aikaa 1,5-2 vuotta.

Venäjän hyökkäyssota käynnistyi helmikuussa 2022, jolloin neuvottelut sekä taakanjako- että LULUCF-asetuksesta olivat käynnissä. Sodan vaikutukset on ollut mahdollista huomioida sekä neuvoston että Euroopan parlamentin em. asetusten neuvottelukannoissa, jotka hyväksyttiin kesäkuussa 2022, että tämän jälkeen loppuvuodesta 2022 käydyissä trilogineuvotteluissa, joissa sovittiin asetusten lopullisesta sisällöstä.

Suomi on vähemmän riippuvainen fossiilista polttoaineista kuin EU-maat keskimäärin (ks. kuva 1 ja taulukko 1). Näin ollen ilmastovelvoitteiden mahdollinen keventäminen kohdistuisi todennäköisesti muihin jäsenmaihiin, ei Suomeen.

EU:n vastaus Venäjän hyökkäyssotaan ja energiakriisiin

Komission toukokuussa 2022 antama RePowerEU-suunnitelma on EU:n vastaus Venäjän hyökkäyssotaan ja energiakriisiin. RePowerEU:n perusajatuksen mukaan energiakriisi ei olisi iskenyt Eurooppaan, jos fossiilisten polttoaineiden käyttöä olisi vähennetty ja vihreä siirtymä tehty jo aikaisemmin. Toisin sanoen kunnianhimoinen ilmastopolitiikka on vastaus moniin sodan aiheuttamiin haasteisiin ml. energiakriisiin.

RePowerEU tähtää vihreän siirtymän nopeuttamiseen, ei sen hidastamiseen. REPowerEU-suunnitelma sisältää nykyisen sääntelyn muutosehdotuksia sekä suosituksia, strategioita ja tiedonantoja. Esitysten avulla pyritään katkaisemaan mahdollisimman pian riippuvuus fossiilisten polttoaineiden tuonnista Venäjältä sekä vauhdittamaan siirtymää puhtaaseen energiaan. Komission esitykset sisälsivät toimia energiansäästämiseksi, energian hankintalähteiden monipuolistamiseksi ja fossiilisten polttoaineiden ripeäksi korvaamiseksi. Lisäksi suunnitelma sisälsi ehdotukset REPowerEU-hankkeiden rahoittamiseksi, joka hyväksyttiin lopullisesti ja tuli voimaan helmikuussa 2023.

Maankäyttösektori (LULUCF)

Suomen maankäyttösektorin ilmastovelvoitteita, tai niiden saavuttamista, ei EU-neuvotteluissa ole perusteltu, eikä voida perustella, EU:n ulkopuolisen raakapuun tuonnilla. LULUCF-asetuksen kauden 2021-2025 metsämaan vertailutaso on asetettu Suomen omien laskelmiin perustuen. Näiden laskelmien lähtökohdaksi on ollut vuosien 2000-2009 metsänhoidon ja käytön jatkuminen ennallaan. Näissä laskelmissa tuontipuuta ei ole huomioitu.

Metsien nielu on pienentynyt viimeisen vuosikymmenen ajan lähes lineaarisesti. Tähän kehitykseen tuontipuulla, puhumattakaan Venäjän sodalla, ei ole ollut mitään vaikutusta, koska Venäjän tuontipuun rooli Suomen metsäteollisuudessa pienentyi ja tasaantui vuoden 2009 puutullikiistojen seurauksena.

Tuontipuun käyttöön vetoamalla putoaa pohja Suomen pitkän linjan metsäpolitiikan narratiivilta, jossa metsiemme käyttö on kestävästä huomioiden kestävyys ekologiset (ilmastokestävyys on osa ekologista kestävyyttä), taloudelliset ja sosiaaliset ulottuvuudet.

Taakanjakoasetus

Taakanjakoasetuksessa EU-tason päästövähennystavoite (joka siis nykyisin 40% vuoden 2005 tasoon verrattuna) on jaettu jäsenmaiden kesken, perustuen pääsääntöisesti BKT:hen. **Yhden (tai useamman) jäsenmaan tavoitetta ei ole mahdollista lieventää ilman, että tämä tarkoittaisi joko muiden jäsenmaiden tavoitteen kasvua taikka sitä, että EU-tason tavoitetta ei saavutettaisi.** Taakanjakoasetukseen on sisällytetty erilaisia joustoja. (Näitä ovat ns. ajalliset joustot, jotka tarjoavat mahdollisuuden tasapainottaa peräkkäisten vuosien päästömäärien vaihteluita tallettamalla, siirtämällä sekä lainaamalla päästökiintiöitä. Lisäksi on mahdollista siirtää päästöyksiköitä jäsenmaiden välillä. Kertaluonteinen päästöoikeuksien siirto päästökaupasta (ns 'one-off' jousto) sekä ns LULUCF-jousto tarjoavat myös joustomahdollisuuksia joillekin jäsenmaille. Joustojen ensisijaisena tarkoituksena on auttaa jäsenvaltioita saavuttamaan velvoitteensa kustannustehokkaasti.

Tuleva kehitys ja lieventämisympyröiden mahdolliset vaikutukset

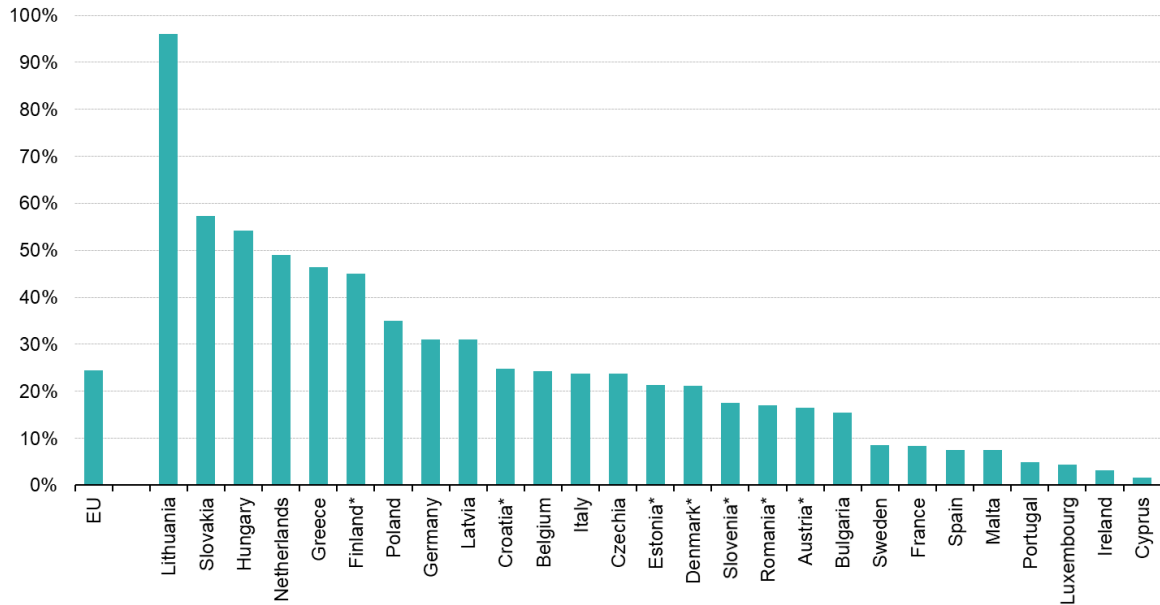
Juuri sovittujen tavoitteiden lieventämisen tavoittelu voisi antaa väärä signaaleja jäsenmaille ja investoreille ajatellen tarvetta vauhdittaa edelleen siirtymää puhtaaseen energiaan. Kunnianhimoiset ilmastotavoitteet puolestaan ohjaavat investointeja EU:ssa ja mahdollisesti myös EU:n ulkopuolella uralle, joka on yhteensopiva Pariisin ilmastopimuksen tavoitteiden kanssa. Myös Suomi hyötyy vihreästä siirtymästä ja sen vauhdittamisesta. Se näkyy jo nyt konkreettisesti merkittävien sekä päätettyjen että suunnitteilla olevien investointien muodossa.

Venäjän hyökkäyssota ja sen aiheuttamat vaikutukset perusteluna tavoitteiden lieventämiselle ei ole kovin vakuuttava tilanteessa jossa irtaantuminen venäläisestä energiasta ja raaka-aineista on onnistunut sekä Suomen että EU:n kannalta ilman merkittäviä häiriöitä meidän talouden toimivuuden kannalta. Uusia korvaavia toimituskanavia on löytynyt sekä maakaasun että raakaöljyn osalta. Sähkömarkkinoilla esim. Suomen oma tuotantokapasiteetti on vahvistunut merkittävästi viime kuukausina ja kehitys jatkuu vahvana myös tulevaisuudessa. Energiamarkkinoiden hintakehitys on myös rauhoittunut viime syksystä lähtien.

Puumarkkinoiden kannalta tilanne on haastavampi Venäjän tuonnin äkillisen loppumisen seurauksena. Korvaavia tuontimahdollisuuksia on jossain määrin löytynyt muiden naapurimaiden suunnalta mutta suurin osa kysyntäpaineesta on kohdistunut kotimaisten puumarkkinoiden suuntaan. Hakkuutaso ei ole kuitenkaan ainakaan vielä vuonna 2022 noussut edelliseen vuoteen verrattuna. Nähtävissä on merkkejä globaalin sellun kysynnän heikkenemisestä, joka voi lieventää kotimaan hakkuupaineita. Venäjän tuonnin loppuminen ei ole ilmeisesti muutenkaan aiheuttanut merkittäviä häiriöitä puumarkkinoille vaikka hinnat ovat olleet nousussa. Kohonneet hinnat vaikuttavat nopeasti hillitsevästi kysyntään ja vievät kohti uutta

tasapainoa. Voidaankin kysyä millä Venäjäperusteisella argumentilla voisi esittää LULUCF-velvoitteiden lieventämistä Suomen kannalta?

Kuva 1. Venäjän tuonnin osuus käytettävissä olevasta energiasta, % vuonna 2020

Source: Eurostat, including estimates for non-reported data for countries with *

eurostat

Taulukko 1. Fossiilisten polttoaineiden osuus energiasta, % vuonna 2021

Member State	Share of fossil fuels in gross available energy, % (2021)
Belgium	74
Bulgaria	66
Czechia	71
Denmark	57
Germany	79
Estonia	69
Ireland	88
Greece	82
Spain	72
France	48
Croatia	67
Italy	79
Cyprus	89
Latvia	57
Lithuania	64
Luxembourg	79
Hungary	69
Malta	96
Netherlands	89
Austria	67
Poland	88
Portugal	68
Romania	72
Slovenia	61
Slovakia	64
Finland	38
Sweden	31